

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ

ГОРСКИ ДУХ

chitanka.info

Че какво е на сегашно време да си горски? Нема ни фуражка, ни пушка! Тури бялата риза, хлопне се в камиона и припуши въз бърчините. Ходи къде ходи и преди слънце да зайде, пак са върне. Иде–върне са, иде–върне са, а гората — отива и са не връща... Горски, да ти кажа, Метю Деликадиров — Суруту! Метюва каба на Зелени преслоп на негово име е наречена, че там му е било скривалището. Слушайте, че да ви кажа аз за тоя Метя, дете ни беше тука за година-две и цар, и пристав, и аллах!

Немаше в тоя край тогава ни шосе, ни път. Една крива пътека са изнизваше от село въз баира — низ баира — въз баира — низ баира — четири дена, докато стигнеш град и панаир. Ако пък некой рече да дойде — яка му душа! Едно акцизно бе тръгнало за насам да брои овцете, та са бе сринало с добичето си барабар от Орлов камик — долу в дерето.

Говореше се тогава, че са го бутнали наши, ама как е баш — не се разбра. Детища като мене ходихме в дерето да го търсим, но орлите го беха разнесли. Имаше орли тогава много... Имаше, да ти кажа, всичко: овце, кози, имаше гора... Гората беше дюс! Немаше ни засеки, ни посеки, ни просеки... Като вървиш през нея, чува се отляво и отдясно: хруп, хруп, ама какво хрупти и са троши — не са види! Такава беше тая дядова и прадядова гора — невидела лесничей и горски.

Тя виде, ама сетне... За първи път дойде лесничей на Петковден, помня, като да е било вчера. Стана дума да му се търси шиле за чеверме, а пък на Петковден шилетата са вече едри, жилави, не като за лесничей, та мене в Борово ма чак проводиха агите да взема от некой си овчар младо яре-кърпе. Пекоха го на „Метюва каба“... Пече го Метю. Той минаваше за баш чевермеджията в село. Лесничейчето беше манечко, суханавко, със зелена шапка, закичена с пауново перо. Яде каквото яде — неговото ядене беше като за дете, а че седнаха да мислят с агите кого да направят горски. Тоя ли, оня ли — лесничейчето впря очите си в Метя:

— Защо — вика — да не направиме тоя? Хем и чевермета знае да пече!

— Бива — рекоха агите. — Той и без това е куц с едната си нога, та не го бива за оран и копан, нека да запуши баре тая дупка!

Тогавя лесничейт рече на Метя:

— На тая гора си ти сайбият отсега! Хубаво я чувай и не давай да се крати!

А че извади една фуражка със зелена препасалка и му я тури на главата. Малка му беше, ама и агите понатиснаха оттук-оттам и му се хвана. Хубава шапка с черна козирчичка, със зелена препасалка и една ситно нагърчена кокарда — жълта. То не беше кокарда, ами какво да ти река — магия! Сбра очите и на мъжко, и на женско, а пък за Метя да не приказвам: смок ако си видял как от старата си кожа се измича — тъй и Метю. Хвърли доламата, метна джупкен, нарами едно адамбойлия шишане, върза на ногите бели навои и да ти кажа, спре и да куца, ей! Почна да си ходи право. Има едни, турят ли фуражка — накървавят и очите. Метю — не! Бистри си останаха очите му, накървавяше ги само от време на време за тия, дето без очи накървавени са не оправят.

— А бре, Сеньо — некому ще викне. — Тия дърва откъде си ги набрал?

— А че от корията, мижу Ахмете, от корията около нашата си нива — мъчи се да го будалосва Сеньо.

— Де ги такива шарени във вашата си нива бре? Тия са, бубамоолу, от Усое, кому ще ги ти разправяш, а? Я не си ли знам дървата? Давай сега брадвата, че да ти уври тиквата!

Познаваше дървата, като да ги беше той садил и шарил. Сурово не даваше да се сече, но за къща, когато впреше да се прави или да се подпира, не чакаше ти да се молиш, а идваше сам:

— Айде бре, Сульо — викне, да речем, на Суля, — нема ли тия гнили диреци да ги смениш?

— А че трябва некакъв колай да му се дири — ще рече Сулю.

— Друг колай нема — ще каже Метю, — ами върви там и там, има една наведена от вятъра ела, хем нея да куртулисаш да са не мъчи, хем къщата си да подпреш!

Виж, друго беше с овчарите. Те, хеле пък каракачаните, открай време са навикнали да палят и пържат гората за пасбища, но Метю им дойде дохак и на тех. Накарал бе овчарите да сбират угарките в кратуни, инак заиграваше дипчика на шишането и работата ставаше дебела. Беше метнал един каракачанин в жарта, задето беше запалил гората. Накара го бос, с прегорели пети да се претърчи през пожарището от край до край.

Оттогава никой не посме гора да пали...

И да речеш, много да ходеше — не, ала имаше тертип. Сутрин ще се разстъпи из селото насам-нататък, а че нарами шишането и хване към Чилтепе. Имаше скрито на това място едно маненко топче като кларне, „топ-бозмасъ“ му викаме ние, с него са се бранили бащите ни от хайталъците на Еминаа. Курдиса топчето, загърли го с една кратунка сух барут, затъпче го със стари петали и дрипи, а че го подпали с прахан... Боботливо топче беше. Като каже: „трряу-у-у-у“ — свиваха се елите, а боботенето му се търкаляше от бърчина низ бърчина, от бърчина въз бърчина, докато се изгубеше в некое дере. Тогава Метю се изправи и се провикне:

— Къде бре, хе-е-е-ей, къде на майната ви бре?

Чуе ли му се гласът, овчарите преброяват угарките, козарите свиват настрани от браницата, а говедарите вкарват говедата в гъстиняка и до вечерта са не показват. Има ли брадвар в гората, ако се е премерил на сурово, оставя го и тръгва да намери сухо.

Вървеше си работата хубаво. Метю си пукаше, хората си ходеха в път. Водата си течеше кротка. Гората ехтеше и растеше. Не щеш ли, взеха, че провъртяха долу шосе, главното шосе! Рекохме си: „Нека! Барем леко ще се върви надолу!“ А пък то, брате, ходело се леко и надолу, ама и нагоре! Дойдоха бирници, джандаре и акцизни, преброиха де що имаше кози, овце и кокошки, а че са емнаха да броят ели и борики! Тебе лъжа, мене истина — броиха! Мазаха с некакви бои, туряха некакви дамги и са изметоха. Едни са изметоха, ала други дойдоха — търговците. Не беха много, едничко беше, ама ни стигна и артиса. Докара балтаджии, бичкиджии, а че ги раздели на две: едните сториха бичкия в дерето, а пък другите са шумнаха в гората да секат дебели дървета за дъски. Командата им уж била само набелязаното да секат, но търговецът рекъл „наред“ и те, брадварите — наред. На голо! Емнаха гората с балтии и с бичкии и докато Метю пукаше горе с топа, ония долу престъргаха бая мегдан.

Слезе Метю, ала късно. Елите беха навратени една върху друга — тристагодишни ели. Като са тръскаха на земята, заиграваше целата бърчина като жива!

Виде Метю и рече на търговеца:

— Назад! Докато да зайде слънце, да ви нема!

Сдърпаха се. Оня с пристав и началник го заплаши, ала Метю са не даде. Спреха работата. Изгуби се търговецът за ден, за два, а че са

допраска с един старши с чизме и ширитче на ръкавите и кон. Наежен и нажежен — огън можеш да си хванеш, ако със сухо лайно го допреш. Повикаха Метя в общината. Извади старшият една книга и я развева пред очите на Метя:

— Уволнен си по неграмотност!

Понаближи го Метю и пита:

— Ти кой си?

— Я съм — вика му оня — старши!

— Я съм немал работа със старши! — рече Метю. — На мене лесничейт ми е закачил тая кокарда на главата, той ще да я и свали!

Рекоха общинарите да се понамесят — кой ти слуша! Станаха не един, а двама горски. Единият кръжи долу около бичкията и шушу-мушу с търговеца, а другият гледа какво ще става. Видеха се и общинарите в чудо: търговецът имал големи достове, не смеят да го барнат. Метю пък — с шишане!

Ден-два тъй върве, на третия рано заранта заиграха долу търговските брадви. Западаха ония ми ти ели вековни — храс, храс! — гнезда, пилета, шума, вълна — всичко стана дармадан! Разправяха, че докато елите и бориките падали, Метю седял скрит в шумата насреща, гледал, пъшкал и скърцал със зъбите. През нощта, като се хубаво стъмнило и брадварите налегали да спят, откъм пещерите изотгоре чуло са да вика едно гласище:

— Е-е-е-ей, хора-а-а-а, не съсичайте гората, лошо ще ви стигне!

Повторило се няколко пъти. Едни си рекли: „Човек е!“ Други викали, че е дух. На втората вечер викането се повторило:

— Не кърдисвайте гората-а! Лошо ще ви стигне!

Едни ги дострашало, викали: „Да си ходим, не е тука за седене!“, а пък търговецът ги нахокал: „Уплашихте се — рекъл — от един перушан помак! Я да си гледате работата! Ако потребва — имаме тука и оръжие, и власт!“

Рекъл за оръжие — ето ти оръжието се обадило: пукнала пушка от незнайна страна и куршумът ѝ продупчил коня на старшията. Втресе го оня с ширитчетата и до вечерта — измете се. Търговецът имаше под една бука вързана люлка, пропукала пушка — в сиджимите на люлката, и големецът се изтърсил на земята. Белна му се капелата към общината, дигна се вътре дандания, разлетеха се пьдарите да дирят из букака, ама то е все едно в купа сено да намериш игла.

Търговецът спа в общината. От пещерата през нощта пак излезе оня глас:

— Не кърдисвайте гората — инак лошо-о!

А вечерта на другия ден пламна бичкията, та се дигна огън до небето. Зачукаха байрямския тъпан хора да събират да гасят, ала никой не отиде. Гасиха дърварите само, но и те без сърце, и бичкията кротко, хубаво си изгоре.

Търговецът се качи на муле и замина. След него — и дърварите. Останаха си елите натръшкани и работата се закрати. Немаше тогава телефони-мелефони, че да стрескат мемлекета. Метю си пукаше топа, водата си течеше, гората си ехтеше, само че... не бе за дълго.

Една вечер дойдоха двама джандари, забраха наместника и право в дома на Метю. Той живееше с майка си. Женило се бе, ала жената му умре, и вече не повтори. Вика го наместникът, подава се Метю и джандарете го вкопчат. По риза, както си бил, и с фуражка. Карат го в общината, свалят го в зимника и — бой, бой — да признае кой бичкията е палил. Дънили го, ритали го, парили го с вода, пържили със слама, ала чейнето му не разковали. На сутринта вързали ръцете му с въже и го подкарали за града. Вървели тримата един зад друг. Метю вързан най-напред, след него — единият джандар с пушка, а подире му — другият. Пътеката — заключена с клечки и с шума, не видели джандарите кога Метю е сдъвкал вървите и са развързал. Запретнал един буков прът и с него — в очите на джандара. Пленява ги и двата. Взема им патроните, съблича им гащите и ги оставя да си ходят. Връща се в общината с две пушки: едната — на едното рамо, другата — на другото. Намира си фуражката в зимника, налага я, а че вика на агите:

— Отсега или мирно ще седите, или ще дам огъня на целото село! Гората един сайбия има и тоя сайбия съм я!

Харно, ама имало и друг сайбия, та проводи конни джандари — взвод ли, ескадрон ли — не мога да ти кажа. И Метю подразбрал кога ще минат, а че залостил топа в Ждрелото, натъпкал го със стари железа и го прицелил. Като се задала кавалерията, викнал:

— Връщайте са, конници джандаре, или ще ядете джепането.

Поспреди са ония, ала капитанът им ги напцувал, и подкарали пак. Тогава Метю боботнал с топа и джандарските кобили се намерили една въз друга, а пък джандарите един с друг са не видели. И не

припари вече никой — ни акцизен, ни стражар. Цяло лято! Метю си бранеше гората, овчарите събираха угарките в кратуни, водата си течеше, гората си ехтеше, а ветърът измете пепелта от изгорялата бичкия, та са не познаваше къде е била. Само че Метю вече не спеше вкъщи, а шишането му си беше все в ръцете. С едната си ръка яде и пие, другата лежи на кондака. В къща и в община не влизаше... Хора не приближаваше. По дерета не минаваше... Вълча му работа!

По едно време хабер допадна до Имамчето Сабри (ходил бе в Пашмакли на панаир) — да иде Метю да си му дадели горската заплата. Разправяло Имамчето, че са били уж събирали началниците и са препирали кой бил крив и прав и са намерило, че кривината не била в Метю, че дори заслужавал по-нагоре да се вдигне.

Верваше ли Метю, или не верваше — не зная, ала пушката си му беше все в ръцете, та и на джамия ходеше с нея. Всеки петък — такъв бе адетът в село — нашите колибари се събираха на „джумая“. Попее ходжата, помолят се на аллах, сетне — съберат се под старата върба на лаф. Вареше се кафе, продаваха се шекерчета, леблебии, ставаше нещо си като пазар. От време на време се колеше и добитък, та колибарите се пооблажаваха с печенко и пърженко. Немаше тогава кино-мино, мереха са кефове на кафе: едно кафе — кеф! Две кафета — курназлък! Три кафета — агалък! Ала за три кафета требваше или да си имамин, или хаджия, или да си Метю. Като мене детища броеха кафетата или пък — ако бубайко ни е дал по каравелче — купувахме си леблебии.

Та това, дето се случи, най-последното и страшното, стана на „джумая“ по гроздобер. Запомнил съм, грозде имаше. Кошница с грозде бе донесло Сабри Имамчето отнейде си, та затова съм и запомнил, че е било гроздобер. Метю бе докарал негова си крава ялова, та я бе заклал. Една крава — само лой. Окачил я бе на върбата, сечеше и продаваше от нея, а пък насреща му са бяха събрали жени, момичета, момчета — гледаха в него. Той, обесил джупкена, кривнал оная ми ти фуражка, развърта в едната си ръка ножа, а с коленете стиска шишането... Тогава съм го най-отблизо видел: русо чилечище, невысоко, ала яко. Имаше едни наточени очи, хай ги е впрял в тебе, хай та е отместил. Мъжете са коджа стряскаха от тия очи, но жените... жените умреха да ги погледне. Хелем пък тая — на Сабри Имамчето — отколе гореше за него. Не е за годините ми тоя лаф, ала се питам:

щеше ли да се случи туй с Метя, ако не беше тая закачка с жената на Сабрито? Както и да е — по едно време забелязах, дигнал Метю ножа да сече, а го не сваля. Гледа в пътя. А по пътя приближават двама с фуражки и пиринчени копчилъци. Двама на коне, с пушки. Метю зареза месото, хвана шишането и са отмести десетина-петнайсет крачки настрана, до един дувар. Седна, подпря са на дувара, тури шишането през коленете и започна да свива цигара. Хем свива, хем очите му в копчилъците на двамата. Видяха го и те, а че спряха конете и слезнаха. Пушките им — на гърбовете. Понаближиха, позасмя се единият и викна:

— Кой е тука Деликадиров!

Изправи се Метю:

— Я съм Деликадиров!

Сабри Имамчето, като ги виде, фукна към тех да ги посрещне:

— Добре дошли, добре дошли, хош гелдин, хош булдук! — Сетне се обърна към агите и викна: — Не познавате ли ги, това са Чапрашиците от Чепеларе, вика, нашите приятели. Чапрашиците! Акцизни! За какво сте се накарнали насам, какво ви носи? — пита Сабрито Чапрашиците.

— За хаир сме тука — обажда се единият, — само че за чужд хаир, а не за наш! Носиме на Деликадиров назначението за чаушин! Старши!

Рече тъй и бръкна, та извади една изписана книга и са приближи до Метя. Другият остана по-назад.

— Господин старши! — вика тоя и козирува на Метя. — Честито ти назначение! Отсега цялата гора до Рожен е под твоята команда! Честито!

Метю пое книгата и я погледна, ама с крайчеца на окото не изпуца и Чапрашика. Гледа я, гледа, че викна на имама:

— Ходжа бря! Ела да видиш тия печате какви са?

— Държавни са — викна му ходжата. — Нема лъжа!... — И са наведе да чете.

В същото време другият акцизен отиде да връзва коня за една върба. Върза коня, свали пушката, ала едно женско изпищя:

— Бегай, Ахмете, удариха та!

С викането барабар оня, дето връзваше коня, гръмна с пушката, ревна Метю, подрипна и с едното рипкане — метна са оттатък дувара,

в двора на чуждата къща. Акцизните залегнаха и запукаха с пушките, жени и деца са разлетеха като пилци, агите са набутаха в джамията и не остана жива душа. Акцизните стреляха, стреляха, сетне спреха и взеха да викат:

— Разбойник! Предай са — викаха, — разбойник!

Откъм двора ни хък, ни гък... Чакаха ония вънка час, чакаха два, а че са изправиха и повикаха селяните.

— Вий — кай — ще вървите напред, а ние отзад, да заловиме тоя разбойник в двора.

Никой не искаше, ала като ти впрат железото в ребрата — ще вървиш и отгatkъ ще минеш. Отвориха вратата — няма нищо... Няма и на двора. Фукнаха да претърсват: разровиха плевнята сламка по сламка — нищо и нищо! Само зад дуvara, дето беше рипнал Метю, са намери ей такова локвище от кръв. На такова место беше тая къща, че лалугер да поиска да излезе и да бега — ще се види, а с Метю какво ли стана, никой нищо не разбра, ни тогава, нито сетне. Като че земята са процепи, та го скри!

Сетне са чу кое как било, но колко чини! Приказките за началниците и всичко там, дето го разправило Сабрито, заповеди и фермани — всичко било на джандармерията уйдурма да са заглавика Метю и да са пречука.

Жената на Сабрито не го прежали, полудя.

Сабрито не можа да си намери место в село — прехвърли границата и са ни видя, ни чу.

Другото лека-полека са намести, кое както си беше.

Изгуби се Метю, а след него — малко по малко — и гората. Палиха я, грабиха я, секоха я, бичиха я, пасоха я, дъвчиха я дърво по дърво, парче по парче, докато най-сетне са прозъбиха тия, голите баири, дето ги видиш... Само най-горе в стръмното, под скалите, остана едно крайче незаклано и там в тъмни ноци може да се чуе оня глас: „Е-е-ей, хора-а-а, не кърдисвайте гората, лошо ще ви стигне!“

Метю ли вика? Дух ли вика — не е работа на аго ти Хасана Мешов, ала вика-а! Тъмно ли е, тихо ли е, вика:

— Е-е-ей, хора, не кърдисвайте гората, лошо ще ви стигне!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.